

Hele denne „indre“ Side af Sparekassens Liv er i det hele taget det, Forfatteren skildrer bedst. M. H. t. Sparekassens samfundsøkonomiske Betydning giver Forfatteren mange oplysende Enkeltheder og paaviser den fine Position, den altid har haft i den københavnske Pengeverden. Der gøres paa forskellig Maade Rede for, hvem der benytter og har benyttet Sparekassen, og hvorledes den til de forskellige Tider har anbragt sine Midler, ligesom Forfatteren gennemgaar Sparekassens Stilling i de forskellige vanskelige Perioder i dansk Erhvervsliv. Men Forfatteren har ikke paa disse Omraader gjort Fremstillingen saa omfattende og indgaaende som Tilfældet er m. H. t. de ovenfor nævnte Forhold. Man ser derfor kun Begyndelsen af de Linier, der kunde vise denne smukke gamle Institutions virkelige Betydning i økonomisk Henseende og vise den Forskydning i dens Stilling, der trods al Respekt for Traditionen ikke har kunnet undgaas.

Jens Toftegaard.

GUSTAV CASSEL: *Theoretische Socialökonomie*. C. F. Winter'sche Verlagsbuchhandlung. Leipzig 1919. 582 p.

Selvfølgelig har Professor Cassel Ret i, at Alverdens Elendighed skyldes, at der ikke er nok af alting, d. v. s. Knaphedens Princip eller som vi andre siger Sjældenheden; men Opdagelsen er ikke ny, saalidsom at Prisen udtrykker (ganske vist paa en forvrænget Maade) den relative Knaphed paa Produktionsmidler. Knapheden vil, siden den ikke er absolut, blive realiseret i Omkostningsprincippet, der ifølge Forfatteren læmpes af fire andre: Differentialprincippet (at Grænseomkostningerne er bestemmende), Substitutionsprincippet (at vi bruger alle Produktionsmidler til Indifferensgrænsen), af increasing og decreasing return's Princip, og de forbundne Prisers Princip.

Hele denne „indre“ Side af Sparekassens Liv er i det hele taget det, Forfatteren skildrer bedst. M. H. t. Sparekassens samfundsøkonomiske Betydning giver Forfatteren mange oplysende Enkeltheder og paaviser den fine Position, den altid har haft i den københavnske Pengeverden. Der gøres paa forskellig Maade Rede for, hvem der benytter og har benyttet Sparekassen, og hvorledes den til de forskellige Tider har anbragt sine Midler, ligesom Forfatteren gennemgaar Sparekassens Stilling i de forskellige vanskelige Perioder i dansk Erhvervsliv. Men Forfatteren har ikke paa disse Omraader gjort Fremstillingen saa omfattende og indgaaende som Tilfældet er m. H. t. de ovenfor nævnte Forhold. Man ser derfor kun Begyndelsen af de Linier, der kunde vise denne smukke gamle Institutions virkelige Betydning i økonomisk Henseende og vise den Forskydning i dens Stilling, der trods al Respekt for Traditionen ikke har kunnet undgaas.

Jens Toftegaard.

GUSTAV CASSEL: *Theoretische Socialökonomie*. C. F. Winter'sche Verlagsbuchhandlung. Leipzig 1919. 582 p.

Selvfølgelig har Professor Cassel Ret i, at Alverdens Elendighed skyldes, at der ikke er nok af alting, d. v. s. Knaphedens Princip eller som vi andre siger Sjældenheden; men Opdagelsen er ikke ny, saalidsom at Prisen udtrykker (ganske vist paa en forvrænget Maade) den relative Knaphed paa Produktionsmidler. Knapheden vil, siden den ikke er absolut, blive realiseret i Omkostningsprincippet, der ifølge Forfatteren læmpes af fire andre: Differentialprincippet (at Grænseomkostningerne er bestemmende), Substitutionsprincippet (at vi bruger alle Produktionsmidler til Indifferensgrænsen), af increasing og decreasing return's Princip, og de forbundne Prisers Princip.

Hans Hovedsætning er den rigtige, at Varepriser er indbyrdes afhængige, saaledes at Efterspørgslen efter en Vare ogsaa er afhængig af Prisen paa alle andre Varer; gaar vi ud fra alle Varepriser som givne, er Efterspørgslens Fordeling eo ipso givet. Knaphedens Princip kræver, at Produktionsmidlerne fordeles saaledes, at de efter Efterspørgselsens Angivelse vigtigste Fornødenheder tilfredsstilles. Produktionsmidlerne maa have samme Pris i al Anvendelse, ellers tilfredsstilles Behov, der ikke skulde det; kun de Varer maa laves, som kan betale Produktionsmidlerne med disse Priser. Nu er det galt, at det økonomiske Princip forlanger, at alle Produktionsmidler betales ens i alle Anvendelser, det sker ganske vist, fordi Grænseprincippet er det bestemmende; men Produktionen vil intet lide, fordi f. Eks. Arbejdet deltager i Differentialrenten, hvor en saadan opstaar.

Forfatteren har en Hovedformel, hvorefter han løser alle Spørgsmaal, og som er rigtig forsaavidt den viser alle Prisers indbyrdes Afhængighed og illustrerer, at Prisafhængigheden i Økonomien ikke er et simpelt Aarsagsforhold, men en Vexelvirkning (en Sætning Professor Aarum i Norge har fremstillet langt skønnere og rigtigere), men som ikke siger saa meget derudover:

$$\begin{aligned} A_1 &= N_1 = F_1(p_1, p_2, p_3 \dots p_n) \\ A_2 &= N_2 = F_2(p_1, p_2, p_3 \dots p_n) \\ &\text{o. s. v.} \end{aligned}$$

hvor A staar for Udbud (Produkt), N for Efterspørgsel, F er Funktionen og de forskellige p 'er er Priserne for n forskellige Varer. $A_1, A_2 \dots A_n$ og $N_1, N_2 \dots N_n$ er henholdsvis Udbuddet og Efterspørgslen efter de n forskellige Varer.

Dernæst:

$$\begin{aligned} a_1 \cdot q_a + b_1 \cdot q_b \dots + r_1 \cdot q_r &= p_1 \\ a_2 \cdot q_a + b_2 \cdot q_b \dots + r_2 \cdot q_r &= p_2 \\ a_n \cdot q_a + b_n \cdot q_b \dots + r_n \cdot q_r &= p_n \end{aligned}$$

hvor $a_1, b_1, c_1 \dots r_1$ er Mængden af de tekniske Komponenter, der indgaar i Varen Nr. 1, og hvor f. Ex. a_n, b_n, c_n og r_n er Mængder af de i Varen Nr. n indgaaede tekniske Komponenter og hvor $q_a, q_b \dots q_r$ er Priserne for de r tekniske Komponenter (Produktionsmidler), der indgaar i Færdigvarerne.

Formlerne er rigtige; men de fortæller kun, at der er en Vexelvirkning, men ikke af hvad Natur, denne er. Selve Betegnelsen Efterspørgsel og Udbud er igen vildledende; hvad Forf. i sine Formler taler om, er den accepterede Efterspørgsel og det accepterede Udbud, og saa siger Formlen ikke andet end et hvad der er købt, maa være det samme som den Mængde, der er solgt, og at disse er en Funktion af Varepriserne, og at disse igen er afhængige af de tekniske Coefficienter.

Sagen er, Forf. skyder ganske Efterspørgsel ud og nøjes med at sige, at, er Prisen given, saa er Efterspørgslen *eo ipso* givet. Uagtet den bygger paa Grænselæren, gør han intet Forsøg paa at vise os, hvorledes Efterspørgslen dannes, og glemmer derfor den højst vigtige Faktor Indkomstfordelingen som bestemmende Pris, Omsætning og Produktionens Retning. Forf. nøjes med Sætninger, hvoraf nogle er rigtige, men andre gale, f. Ex. den, „Efterspørgsel efter Vare er Efterspørgsel efter Arbejde“, og „Arbejdslønnen er følgelig (!) Konsumentens Bedømmelse af det betræffende Arbejdes Værdi“, og atter andre lidet sigende, saasom „Totalefterspørgsel = Totalindkomst = Totalproduktion“. Eller „i samme Forhold Efterspørgslen fordeler sig over de forskellige Produktionsmidler, fordeler Totalindkomsten og Totalproduktionen sig (hvad der i og for sig er rigtigt) og følgelig (!) vil Arbejdsindkomsten være lig den til Arbejdets Medvirken svarende Del af Totalproduktionen“ — en Sætning, der iøvrigt strider mod Forf.s eget Grundaxiom, at Knapheden er det prisdannende Element.

Forfatteren bryder helt Staven over Grænsenytteteorien, hvad der forsaavidt er inkonsekvent, som han selv er

Grænseværditeoretiker; han citerer galt, naar han angriber en Paastand som den, at Grænsenyttten maa svare til den Pris, der fordres erlagt for sidste Dose af et Behovs Tilfredsstillelse, eller at Grænsenyttten er Prisen for sidste Enhed; saadan noget Nonsens er der ingen der siger, man sammenligner ikke Nytte, der er en sjælelig Tilstand, med Pris; vi bruger jo kun hele Nytteapparatet for at finde, hvorledes de subjektive Priser under den givne Indkomstfordeling vil dannes. Sagen er, at Forf., hvad ogsaa hans Fordelingslære viser, er meget konservativ og hævder, at de arbejdende faar saa meget, de kan faa i en Verden, hvor Knaphedsprincippet regerer. Det er forsaavidt betegnende, at hans meget store Bog hverken indeholder noget om, hvorvidt Varefordelingen ikke sker under for store Omkostninger og Beslaglæggelse af en for stor Del af Verdens Arbejdskraft, og at han ej heller berører Monopolet eller Prisdannelsen, hvor dette raader.

Under Fordelingslæren kritiserer han med Rette Clarks og Wiesers Metoder, naar de for at finde Grænseproduktiviteten tager sidste Enhed af en Faktor bort og saa tilskriver Produktionsforringelsen til vedkommende Faktor som Grænseprodukt.

I Kapitalrentelæren er han ogsaa bedst i sin Kritik: Renten er et Knaphedsfænomen; Marshall's Teori om „waiting“ betyder ikke saa meget, thi Renten opstaar fordi der ikke er Kapital nok til at tilfredsstille alle Krav; gennem Renten udtrykkes Kapitalknapheden i Relation til Kapital efterspørgselens Udbyttémuligheder; uden Rentens Pegepind vilde vi disponere galt over Samfundskapitalen (under Realkapitalen regner Forf. sikkert med Urette private Rettigheder).

Dr. Cassel hører til den Klasse af Forfattere, der vil tage Sten ud af Ricardo's teoretiske Bygning, idet han benægter Forskellen mellem Jord og andre Faktorer med Hensyn til deres Betydning for Prisdannelsen; da jeg

andetsteds udtørligt gaar ind paa dette Spørgsmaal. skal jeg her kun tage Afstand fra hans Mening.

Bedst er Dr. Cassel utvivlsomt i Afsnittet om Penge; paa ét Punkt har han utvivlsomt givet noget fremragende, hvor han lader Vexelkurserne være bl. a. bestemt af det han kalder Købepariteten, d. v. s. Forholdet mellem to Landes Prisniveauer. Forfatterens Undersøgelse om Begrebet relativ Guldmenge anbefaler jeg til Overvejelse; han hævder, at Bankerne ved deres Diskontopolitik kan influere paa Prisniveauet; Forf. maa siges nærmest at være Kvantitetsteoretiker med en fornuftig Mands Forbehold; derimod synes jeg ikke han tager Hensyn til Kredittens af Guld- mængden uafhængige Expansion, hvad der gør, at heller ikke hans Kriseteori bliver fuldstændig. I denne siger han iøvrigt mange rigtige Ting, saasom at Krisen er den aabenbarede Mangel paa Kapital, som forlængst har været skjult af Bankernes Inflations- og gale Diskontopolitik. I Højkonjunkturen forceres Dannelsen af fast Kapital; jeg antager, Forf. har Ret, men det Bevis han drager fra, at medens Jernproduktionen svinger med Konjunkturerne, gaar Kulproduktionen sjældent eller aldrig tilbage, er ikke overbevisende; Jern staar for Kapitalgoder, medens Kul staar for Konsumvarer; men dette er positivt galt, for største Delen af Verdens Kulproduktion gaar til Industri og Transport.

Dr. Cassels nye Bog er vel værd at læse, men den lider under en Originalitet, der mere viser sig i en ny Nomenklatur end i nye Tanker, og man lægger Bogen til Side med en Følelse af, at Forf.s Løsning af Problemerne er mere formel end reel; men det skal siges ærligt, at man næsten altid lægger et Systemværk til Side med denne Følelse: for Nationaløkonomien er der en lang Vej igen, inden den naar sit Maal.

Dr. L. V. Birck.